

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִפֶּסֶם קֶרְבָּן לַיהוָה

בקרבת-גדבה דיבר הענין

משיחת הרבי¹

התמיהות במבנה פרשת ויקרא

פרשת 'ויקרא' פרשה מאד מסודרת ומובנית, יש בה חמישה פרקים, כשכל פרק מוקדש לסוג אחר מסוגי הקרבנות:

- פרק א: תורת העולה
- פרק ב: תורת המנחה
- פרק ג: תורת השלמים
- פרק ד: תורת החטאת
- פרק ה: קרבן עולה ויורד, ותורת האשם
- מיד בפתיחת הפרשה מתייחס רש"י לסדר הקרבנות שהחל ב'עולה':

ספר ויקרא פרק א

(א) ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר: (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מפס קרבן לה' מן הבקמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם: (ג) אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה':

1. מעובד מלקו"ש חי"ז ע' 9

רש"י על הפסוק

(ב) אדם כי יקריב מכם - כשיקריב (ת"כ) בקרבנות נדבה דבר הענין:

תח"ת 2/2018

רש"י אמנם מבסס את הנחתו שהמדובר כאן בקרבנות נדבה, על סמך הביטוי: "כי יקריב", אבל לא התייחס לשאלת 'נימוקו של מקרא' להקדמת מושג ה'נדבה'² במבנה-הפרשה, **הרי לכל לראש יש להקדים את ה'חובה'!** - מדוע עוסקים שלשת הפרקים הראשונים ב'נדבה', ורק שני הפרקים האחרונים עוסקים בקרבנות ה'חובה'?

וכלל בידינו, שכאשר רש"י איננו מתייחס לשאלה פשוטה בתכלית, המתבקשת מאליה, סימן שרש"י כבר ענה עליה במקום אחר או שבחשיבה פשטנית אין זו קושיה כלל, הבה ננסה להבין: מדוע?

היבט ה'חובה' בקרבן עולה

בדוחק ניתן היה לכאורה לבאר שזה שהקדימה התורה קרבן עולה, הוא מפני 'צד חובה' שיש בה, כדעת רש"י להלן:

ספר ויקרא פרק א

(ד) וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

רש"י

על מה הוא מרצה לו, א"ת על כריתות ומיתות ב"ד או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי עונשן אמור. הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שנתק לעשה:

נמצא שקרבן 'עולה', אף שאין 'חובה' להביא את הקרבן, אלא אם כן הוא רוצה להתכפר, אבל מאחר ויש בו 'צד כפרה' על 'עשה ולא הניתק לעשה', הרי שאיננו 'נדבה מוחלטת' כמו מנחה ושלמים.

ועל פי סברה זו יומתק גם סדר הפרשיות: תחילה קרבן 'עולה' הבא לכפר על חטא קל [על כן סביר יותר שיתחייב אדם ב'עולה', והשכיח שכיח קודם], אחר כך 'חטאת' שבאה על מיגוון רחב³ של עבירות חמורות 'שזדונם לאו וכרת' [ששכיחותם פחותה], ואחר-כך קרבן 'אשם' הבא רק על עבירות מסוימות מעטות [לכן נכתב אחרון].

אבל ביאור זה דחוק, כי אילו 'מבנה-הפרשה' היה בנוי על 'חובה' תחילה, היה צריך

2. בשלשת פרקי הפרשה הראשונים: עולה, מנחה ושלמים - נאמר הביטוי 'כי' או 'אם' להורות שמדובר ב'נדבה'.

3. ראה רמב"ם שגגות פ"א ה"ד שם מונה ארבעים ושלוש עבירות שחייבים עליהן חטאת-קבועה [מלבד החטאות של אישי ציבור].

להיות הסדר: עולה, חטאת ואשם ברצף אחד, שהרי כולן 'חובה', והדירוג הוא מן הקל אל הכבד, ורק אחרי רשימת ה'חובות', יבואו 'מנחה ושלמים' שהם 'נדבה מוחלטת'.
 אבל מאחר והכתוב 'הפסיק' אחרי 'עולה' ב'מנחה ושלמים', מוכח מזה ש'עולה' מתחילה את רשימת ה'נדבה', מצד היותה באה ב'נדבה' ולא מפני 'צד החובה' שבה! והדרא קושיה לדוכתה...

הקדמת 'היחיד' ל'ציבור'?

ויובן בהקדם תמיהה נוספת: מדוע הקדימה התורה את קרבנות-היחיד [בפרשת ויקרא] לקרבנות הציבור [שיבואו רק ב'אחרי מות', ב'אמור' וב'פנחס']? וכי לא הגיוני יותר להתחיל בקרבן הנוגע לכלל הציבור, ורק לאחר מכן לבאר את 'חובות-היחיד'?

אף שבדוחק אפשר לתרץ שיחיד' צריך יתר-זירוז, מפני שעלול הוא להתרשל, משא"כ 'ציבור' שתלוי בבי"ד ובכהנים הזריזין, אין חוששין להתרשלות. גם אפשר לומר, שמאחר ואי-אפשר ל'ציבור' בלי שיורכב תחילה מ'יחידים', הרי שפילוסופית - ה'יחיד' קודם ל'ציבור'.

אבל עכ"ז פשיטא שאיכות החיוב על ה'ציבור', ראוי להקדימה על איכות החיוב של ה'יחיד'.

אמנם בפשטות אפשר היה לבאר זאת בכך שקרבנות היחיד [נדבה או חובה], אינם מוגבלים לזמנים ומועדים מיוחדים, לכן 'תדירותם' גבוהה יותר מ'קרבנות הציבור'⁴ ותדיר תדיר קודם...

רעיון זה מהווה אמנם נימוק להקדמת 'קרבנות היחיד' לפני 'קרבנות הציבור', ברם, הפלא הוא שבפרשת ויקרא, וגם בפרשת 'צו' 'קרבנות הציבור' הושמטו לגמרי!

וכי לא היה ראוי להכלילם במבנה-פרשת הקרבנות לסוגיהם, על-כל-פנים לאחר רשימת 'קרבנות היחיד'?! למה נדחתה אמירתם לפרשיות מאוחרות יחסית, ללא קשר ל'רשימה המסודרת' שבפרשתנו?!

גם לשאלה פשוטה זו אין רש"י מתייחס כלל... וכנראה שמהיבט 'פשוטו של מקרא' תשובת שתי השאלות, כה מובנת מאליה עד שרש"י לא ראה צורך להתייחס אליהן...

4. מלבד קרבן התמיד, שהוא קרבן ציבור התדיר ביותר פעמיים בכל יום, לכן הוזכר אמנם בתורה לעיל בפרשת תצווה קודם ל'קרבנות היחיד' בויקרא.

עיתוי הציוויים - בהתאם לכרונולוגיה

אם יושם לב, לסדר הכרונולוגי של האירועים לאחר הקמת המשכן, כמתבקש בלימוד מתוך 'פשוטו של מקרא', ניווכח שפרשות 'ויקרא' ו'צו' נאמרו לפני המסופר ^{12/08/2018} בפרשת 'שמיני', אז "קרא משה לאהרן וגו' קח לך עגל וגו'", שם נצטוו אהרן ובניו על סדר החינוך שלהם, הכולל כמה מסוגי הקרבנות שהם מקריבים כחובה שלהם 'ביום השמיני'⁵:

ספר ויקרא פרק ט ^{ויקרא}

(א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנֶי ה': (ג) וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: (ד) וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחַ לְפָנֶי ה' וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם: (ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֱהֱל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לְפָנֶי ה':

כמו"כ היה צורך מייד דחוף ליידע את בני ישראל כ'יחידים', אלו קרבנות יכולים המה להביא תיכף ומיד ב'יום השמיני', אחרי סיום 'חנוכת-המשכן' וקרבנות אהרן ובניו! על כן מיד בתחילת 'ויקרא' שנאמר כנראה ב'שבעת ימי המילואים', התמקד הכתוב ללמד את בני ישראל [כמ"ש שם: "דבר אל בני ישראל ואמרת להם: אדם כי יקריב מכם"...] רק את אותם קרבנות הכי אקטואליים, שהם יעלו בליבם להביא מנדבת לבם ביום השמיני עם חנוכת המזבח!

אי לכך, כרגע לא נחוץ ללמד את תורת 'קרבנות הציבור' של המועדות, שאינם רלוונטיים ליום השמיני [כי החג הקרוב ביותר, הוא חג הפסח, יחול רק בעוד שבועיים!]

ואף שגם ב'יום השמיני' עצמו הוקרבו גם קרבנות ציבור [שאינם קשורים ל'חינוך אהרן ובניו'] כגון: מוספי שבת וראש חודש, הרי הללו הוקרבו על ידי משה בעצמו, שהוא הרי יודע דיניהם מסיני⁶ ואין זה מחייב ללמד את 'בני ישראל', כי לא הם המקריבים אותם.

אלו קרבנות יהיו השכיחים ביותר שירצו בני ישראל להקריב במסגרת 'יום השמיני' הקרב ובא?

אמור מעתה, שבימי המילואים, ימי ההכנה וההתקדשות של כל עם ישראל, לקראת השלמת הקמתו של המשכן והחזרת השראת השכינה, שכה ציפו לה לאחר

5. אשר דיני הקרבנות ואופנים כבר למדו מהאמור למשה לעיל בפרשת ויקרא. כדפירש"י עה"פ: "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט": כמשפט - המפורש בעולת נדבה בויקרא.

6. כשם שיודע את דיני הקרבנות של קרבנות אהרן ובניו לסוגיהם כיצד תהליך-הקרבנות.

סליחת חטא העגל, בפרט 'ביום השמיני' בו ירדה האש משמים 'וירא העם וירוגו ויפלו על פניהם',

הסבירות הנמוכה ביותר היא שבימים אלו יזדקקו ישראל ל'קרבנות חובה' הבאים על חטאים חמורים, לעומת זאת **הסבירות הגבוהה ביותר** היא, שיתפרץ מתוכם גל של התנדבות למזבח, וכולם ירצו לזכות להביע את הודייתם ושמחתם ב'**קרבנות הנדבה**' למיניהם.

לכן בפרשה שנאמרה **לבני ישראל**, כהכנה ל'יום השמיני' לא הוזכרו 'קרבנות הציבור' כלל, אך גם בקרבנות היחיד **הקדימו** את 'קרבנות הנדבה' ששכיחותם ביום קדוש זה היא גבוהה ביותר.

ברם, מאחר ובכל זאת ישנה איזושהי עלוליות שמתוך ששים רבוא יזדמן שמישהו יפול בחטא המחייב קרבן, על כן נאמרו להם גם 'קרבנות החובה', אבל **בעדיפות שניה...**

*

אוצר החכמה

ועלה בדעתי שאפשר לצייר מצב של 'חייב חטאת', שאיננו סותר את אורת ימי המילואים, ואדרבה!.. וזאת על פי רש"י שכבר למד התלמיד:

ספר שמות פרק כט

(לו) ופר חטאת תעשה ליום על הכפרים וְחטאת על המזבח כְּכַפֶּרְךָ עָלָיו וּמִשְׁחָתָת אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:

רש"י על הפסוק:

(לו) על הכפורים - בשביל הכפורים לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב... ומדרש ת"כ אומר: כפרת המזבח הוצרך שמא התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח:

ולכאורה מדוע נקט דווקא דוגמה זו של 'גזל' המחייב 'אשם גזילות', [ודווקא 'במלאכת המשכן', ולמה לא נקט 'סתם גזלן?'] ולא אמר 'שמא אכל איש כזית חלב' ונתחייב חטאת?

ואולי נתכוון לענות על התמיהה: כיצד יתכן שבימי קדושה כה נעלים יחטא בר ישראל בעונש המחייב קרבן, עד שיוצרך הקב"ה להודיעם על דיני החטאת והאשם, עוד לפני 'יום השמיני'?

לכן רומז לציור מצב כזה, שאדרבה, עקב רוב תשוקה לתרום ל'מלאכת-המשכן' גזל תכשיט זהב, או ברצותו להקריב לחנוכת המזבח, גזל כבש לשם שמים מחבירו ש'התקמצן' מלתרום... ונתחייב 'אשם גזילות'!

*

ועד"ז אפשר לצייר מצב, שבעת זרם-התרומות לנדבת המשכן, שנעצר רק בהוראת משה עם כניסת השבת, נכשל התורם בחילול שבת, כמ"ש:

ספר שמות פרק לו

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֶבֶדָה לְמִלְאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: (ו) וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל יַעֲשׂוּ עוֹד מִלְאכָה לְתִרְוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְּלֵא הָעָם מִהֵבִיא:

שמכאן למדו בגמרא את איסור 'ההוצאה מרשות לרשות' בשבת:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צו/ב

הוצאה גופה היכא כתיבא? אמר רבי יוחנן: דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה. משה היכן הוה יתיב במחנה לויה, ומחנה לויה רשות הרבים הוא, וקאמר להו לישראל: לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דיכחו, לרשות הרבים. וממאי דבשבת קאי? דילמא בחול קאי, ומשום דשלימא לה מלאכה, כדכתיב והמלאכה היתה דים וגו'.

גמר 'העברה העברה' מיום הכפורים. כתיב הכא, ויעבירו קול במחנה. וכתיב התם, והעברת שופר תרועה. מה להלן ביום אסור, אף כאן ביום אסור.

נמצא שיתכן שמרוב הלהיטות ה'קדושה' להמשיך ולתרום עוד תרומה ועוד תרומה, לא הקפיד התורם על זמן כניסת השבת, ו'הוציא מרשות לרשות' בלי רשות... ונתחייב חטאת' והכתוב צריך ליידעו בפרשת ויקרא כיצד יוכל להביא כפרתו⁸ מיד 'ביום השמיני'.

הלקח הערכי מהקדמת ה'נדבה'

מלבד האמור לעיל בדרך הפשט, יש בהקדמת קרבנות ה'נדבה' פתרון לשאלה ערכית, על בסיס ההנחה הידועה שהעיקר בעבודת הקרבנות, אינו רק הטקס-הפולחני של מעשה הזביחה וההקטרה, אלא ה'כוונה' שבלב מביא-הקרבן, זהו גם מקור השם: 'קרבן' על שם קירוב הכוחות והחושים הנפשיים אל הבורא, כמאמר חז"ל: "אחד

7. וא"ת א"כ למה רש"י [שמות כט, לו] הזכיר רק דוגמה של 'גזל' שמחייב 'אשם גזילות', ולא הזכיר דוגמה של 'מוציא מרשות לרשות' בנדבת המשכן? י"ל דרש"י שם קאי על הפסוק שמדבר בכפרת המזבח מדבר גזול שהוקרב עליו, אבל מה שהוציא לשם נדבת המשכן לא הוקרב על המזבח, אבל בכללות הקרבנות של היחיד ביום השמיני, אפשר כן לכלול את המוציא מרשות לרשות בנדבת המשכן ונתחייב 'חטאת'.

8. ראה רש"י ויקרא ת, טו: לכפר עליו - מעתה כל הכפרות, וראה רמב"ן שם מתוספתא מעין האמור בפנים.

המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים, כפי שכתב הרמב"ן בבארו טעם מצוות הקרבנות:

רמב"ן על ויקרא פרק א פסוק ט

... ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו ונפשו,

כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה, שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה:

ואחר כל זה ייפלא ביותר: היתכן שבכל פרשת הקרבנות פורטו כל הדינים- המעשיים שחלים על מביא הקרבן ועל הכהן המקריבו, אך לא הוזכר מאומה אודות 'כוונת הלב', שהיא תנאי עיקרי בעבודת ההקרבה!?

לכן הקדימה התורה את קרבנות הנדבה, ללמדנו ש'נדבת הלב' היא הבסיס והשרש לכל הקרבנות, גם ב'קרבנות החובה' ישנו המוטיב של 'כוונת הלב' של המביא, כפי שרומז רש"י עה"פ: אדם כי יקריב - כשיקריב, בקרבנות נדבה דיבר הענין [ולא אמר ב'עולת-נדבה דיבר כתוב זה], כי רגש ה'נדבה' הוא כל העניין של כללות הקרבנות... [ע"כ תמצית שיחתו של הרבי]

'מבניות פסוקי-הפתיחה'

אחר שלמדנו משיחת הרבי את הדיוק והסדר הדווקאי ברשימת סוגי הקרבנות בפרשת 'ויקרא', ננסה להבין גם את ה'מבניות' שבפסוקי הפתיחה של הפרשה, מהם למדים מהם התנאים ל'כשרות הקרבן', ואלו הן ה'פסולים', כפי שדורש רש"י מהביטויים ה'מיותרים' לכאורה שבפסוקים אלו:

9. שמה שנאמר: "יקריב אותו לרצונו" מחייב רק שיתן הסכמתו ולא יתנגד להקרבה, אבל אין זה דורש 'כוונה חיובית' מתוך נדבת הלב.

ספר ויקרא פרק א

(א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם: (ג) אִם עֹלָה קָרְבָנוּ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרִצְנוֹ לִפְנֵי ה':

רש"י על הפסוק

(ב) ... אדם – למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל:

אוצר החכמה

12/08/2018חנה

הבהמה – יכול אף חיה בכלל, ת"ל בקר וצאן:

מן הבהמה – ולא כולה, להוציא את הרובע ואת הנרבע:

מן הבקר – להוציא את הנעבד:

מן הצאן – להוציא את המוקצה:

ומן הצאן – להוציא את הנוגח שהמית (תמורה כט)

כשהוא אומר למטה מן הענין מן הבקר, שאין ת"ל להוציא את הטריפה (תמורה שם):

ורש"י זה אומר 'דרשני' בכללותו ובפרטי דרשותיו, אף שמקורו מ'תורת כהנים', אבל המעיין יבחין שרש"י שינה כמה דברים מסגנון 'תורת כהנים', להתאימו לדרישות הפשט:

1. בתו"כ דורש תיבת 'אדם' לגבי מי הם הראויין להביא קרבן, ומסקנתו ש'אדם' בא לרבות 'גרים', והמיעוט 'מכם' בא להוציא ה'מומרים', אבל רש"י דרש מתיבה זו **דרוש רחוק ועקיף**, שבא למעט את ה'**גזול**' שפסול מטעם: "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל"... וכי לא יכול היה לדרוש זאת מתיבת "מכם" - במשמעות 'משלכם'?

2. בדינים אחרים שנאמר בהם בתורה לשון 'אדם', אין רש"י מדייק: "למה נאמר?" מה מצא רש"י לנכון לדייק זאת דווקא ב'קרבנות'?

3. כל הדיוקים שהביא רש"י למעט את ה'פסולים', שייכים לעולם ההלכה, ומבוארים במדרשי ההלכה, ואין דרכו של רש"י ללמדנו פרטי הלכות הקרבנות, אלא **לבאר תיבות המקרא**.

מדוע לא למד רש"י כפשוטו? שבא הכתוב להגדיר מאיזה מיני בעלי חיים אפשר להקריב, לכן פתח ב'**מן הבהמה**' למעט סוג ה'**חיה**', ובסוג הבהמה עצמה מגלה הכתוב שלא חייב להביא דווקא '**בקר**' שהוא יקר הערך, אלא אפשר להביא גם **מן הצאן** בהתאם לכיסו של המקריב.

4. אמנם תיבת 'מן' באה **למעט**, ומורה 'ולא כולה', אך מי לחשו לרש"י שתיבת 'מן' הבהמה' באה 'להוציא הרובע והגרבע דווקא, ותיבת 'מן הבקר' באה 'להוציא את הנעבד'. **ושמא איפכא!?**

5. במיוחד תמוה ששלילת 'הנוגח שהמית' נלמדת מ'ומן הצאן', ושלילת ה'טריפה' למד רש"י מ'מן הבקר' שבפסוק הבא, אף ששכיחות הנגיחה היא גבוהה בהרבה ב'שור'¹⁰ מאשר נגיחת כבש או עז, ובפרט שרש"י מוסיף: **"שהמית"**.

ומאידך, 'טריפה' [מחיים מחמת מומים פנימיים] ששכיחותה גבוהה ביותר, כידוע, ב'צאן' הניזונים מקוצים ודרדרים במרעה, למדים שלילתה מ'מן הבקר'!

בתו"כ ובכל התלמוד ומפרשיו, הלשון הוא: 'להוציא את הנוגח' ותו לא! רק רש"י מוסיף: **שהמית**¹¹, וטעמא בעי...

6. בתו"כ הדרשה על 'מן הבקר' **למטה** [השני בפסוק י] שבא 'להוציא את הטריפה' נדרשת מיד אחרי 'מן הבקר' הראשון. ורש"י משנה ודורש אותה **לאחר** 'ומן הצאן', גם מוסיף: כשהוא אומר למטה **'מן העניין' [איזה 'עניין']?** - שלא מופיע בתו"כ, מה פשר השינויים?

הפתרון מההיבט הערכי

הבסיס להבנת רש"י זה ודרשותיו הוא, שמגמת פירושו, איננה ללמדנו את **'פרטי הלכות איסורי המזבח'**, אלא רצונו להציב **'תשתית-ערכית'** לעניין הקרבנות, שתדגיש שכל 'פגם מוסרי'¹² פוסל את הקרבן, כמ"ש "וזבח רשעים תועבה":

הפגם-המוסרי הראשון שעלול לפסול את הקרבן, הוא 'בין אדם לחבירו' - אם הנקרב הוא 'גזול', עד כדי כך שאפילו במצבים שיש 'יאוש בעלים', כך שמשפטית **נחשבת** הבהמה הגזולה **'שלו'** [כך שאין לפסלה מחמת הביטוי 'מכם', כי זה נקרא 'שלכם'] - מ"מ אסורה להקרבה, כי למדים זאת מ'**אדם הראשון**':

'מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל **שהכל היה שלו**, אף אתם לא תקריבו מן הגזל'. כלומר, אצל אדם הראשון לא היה מצב שזכה בחפץ מסויים, עקב 'יאוש בעליו', אלא זה סוג 'שלכם' **מלכתחילה**, ולא שקנאו ב'איסור'... ללמדך שעד כדי כך 'אני ה' אוהב משפט **שונא גזל בעולה**¹³.

10. שלכן פירש"י על 'כי יגח שור' ש'דבר הכתוב בהווה'.

11. ורק ברבנו בחיי עה"פ ובסמ"ג מצוה שטו הלשון: **הנוגח שהמית**.

12. והחידוש הוא שהקדימתו התורה לאוסרו לפני פסולי 'המומים-הפיזיים'!

13. ישעיהו סא,ח.

בהמשך לפסול ה'גזול', ממשיך רש"י ודורש את שלילת הקרבת 'חיה' ממ"ש:

הבהמה – יכול אף חיה בכלל, ת"ל בקר וצאן:

שלילת קרבן מסוג ה'חיה' גם הוא 'ערכי':

כי לא כבהמות-הבית המשועבדות לאדם, וההולכות 'כצאן לטבח' מטבעם, הרי ה'חיות' חיהן בדרור, וצידתם כרוכה ברדיפה, בנשק, מלכודות¹⁴ ו'גזילת-חרותן' כ'חיות'...

אחר ששלל 'פגם-מוסרי' הקשור לתחום החברתי, ממשיך רש"י להביא דרושים המוכיחים שלילת 'פגם-מוסרי' שבהבאת בהמה ש'נעבדה בה עבירה', אף ש'רישומה של העבירה' איננו ניכר עליה כלל, גם אינה נעשית 'אסורה באכילה' בעקבות העבירה שנעבדה בה, פסולה היא לקרבן. ועל הסדר:

מן הבהמה – ולא כולה, להוציא את הרובע ואת הנרבע:

כי חטא זה שכיח היה לעשותו גם במין הבקר וגם במין הצאן, לכן נתמעט דווקא מהביטוי הכולל את שניהם: מן הבהמה'. אחר מכן ממשיך:

מן הבקר – להוציא את הנעבד:

כי השימוש בבעלי-חיים לקדשו כ'פולחן אלילי' נפוץ יותר במין ה'בקר'¹⁵, שהוא בעל חיים חזק ובעל כח [מלך שבבהמות – שור¹⁶] כידוע מנהגם של מיליוני בודהיסטים בהודו... לכן מיעטוהו דווקא מהביטוי: "מן הבקר".

לאחר שלילת בהמה שהיא עצמה 'נעבדה' לפולחן אלילי, ממשיך רש"י לדרוש:

מן הצאן – להוציא את המוקצה:

היינו, שגם בהמה שהיא עצמה לא נעבדה, אך 'הקצו' אותה שעתידין לעובדה¹⁷.

אחרי שמצינו שלילת חטא ה'עריות' [רובע ונרבע], וחטא 'עבודה זרה' [נעבד

14. ראה מעין זה ברמב"ן עה"פ בפירושו השני בנימוק שלילת ה'חיה' [פירושו הראשון בגלל שהן 'רודפות', צע"ק שהרי החיות הטהורות אינן 'טורפות', ואדרבה 'נרדפות' על ידי הטורפים למיניהם].

15. ואף שמצינו שהמצרים היו עובדים ל'כבש', ולכן נצטוו ישראל לשחוט הפסח מן הכבשים, אין זאת שהיו 'עובדים' ומשתחוים לכבש, [שהרי אלהי מצרים היה היאור] אלא שמאמינים היו ב'טבע', אשר שיא פריחתו היא ב'אביב', חודש ניסן שמזלו 'טלה', על כן תועבה היתה בעיניהם 'לאכלו' לצורך האדם, אבל לעניין 'נעבד' – השכיח ביותר היה לעבוד את ה'בקר'.

16. חגיגה יגב.

17. ואין להקשות: ל"ל קרא ד'מן הבקר' ילמד מקרא ד'מן הצאן' אם 'מוקצה' פסול קל וחומר מ'נעבד'? שהרי אילו כתב רק 'מן הצאן' היינו חושבים שבא למעט רק את ה'נעבד' ורק בגלל ש'מן הצאן' מיותר, ילפינו את ה'מוקצה'.

ומוקצה] - מיד מתבקש מאליו להשלים את 'החוט-המשולש', שהצלע השלישית שלו היא 'שפיכות דמים'¹⁸...

ברם, הבעיה היא שנסתיימו הביטויים בפסוק! לכן נאלץ רש"י 'לאמץ' את דרשת התו"כ:

ומן הצאן - להוציא את הנוגח שהמית.

שמשתמש בוא"ו היתירה של 'ו-מן הצאן', שהיא וא"ו המוסיף עוד מיעוט: 'להוציא את הנוגח שהמית', היינו, ששלילתו איננה מטעם שגרם 'נזק' למאן דהו, אלא בגלל שגרם 'שפיכות דמים'.

ובזה נשלם העניין¹⁹ [השולל כל 'פגם-ערכי'] בקרבנות, אף שגוף הבהמה נקי מכל 'פגם-פיזי'.

אלא שכאן מתפלא התלמיד: וכי אלו כל הפסולים שישגם בקרבנות? רק 'פגמים-מוסריים' שהם כה נדירים? ומה עם פסולים שהם הרבה יותר שכיחים, כגון: בעל מום ו'טריפה' - לא הזכירם הפסוק כלל?!

לכן מוסיף רש"י ומעיר כבר בפסוק ב. שהפסול של 'טריפה', נלמד מ'מן הבקר' השני המופיע רק בפסוק הבא [ג] - אך עדיין התלמיד תמה: למה לא צירף הכתוב את פסולי 'בעל מום' ו'טריפה' בהמשך רשימת הפסולים שבפסוק ב.? מדוע הם מופיעים בפסוק נפרד?! - לזה רומז רש"י באומרו:

כשהוא אומר למטה מן הענין [=עניין פסלות ה'פגמים-מוסריים' שהיא היא העניין הראשי שרוכז בפסוק ב כבסיס לטוהר הקרבנות, בא עתה פסוק ג להוסיף 'עניין אחר', פסלותם של 'מומים-פיזיים' כגון: מן הבקר. שאין ת"ל! [=כלומר, שהיה יכול שלא לכותבו, אלא לכתוב "אם עולת בקר קרבנו" בלי המיעוט של 'מן', אלא בא ללמד] להוציא את הטריפה:

הא למדת, לא רק את יפי-הדיוק במדרשי חז"ל שאינם באקראי, ואת ה'מבניות' של סדר הדרשות, אלא גם את העיקרון המוסרי ששלילת 'פגם-רוחני' קודמת בעיני הקב"ה לשלילת 'מום-פיזי'!

18. וא"ת מדוע לא מנה השלישיה' לפי הסדר: תחילה 'עבודה זרה' החמורה, אח"כ גילוי עריות ולבסוף בין אדם לחבירו 'שפיכות דמים'? - וי"ל שפתח ב'רובע ונרבע', חטא שנעשה בגופה של הבהמה או בפעולתה, על כן 'פסלותה' ביותר, אח"כ 'עבודה זרה' שאין הבהמה עצמה שותפה לחטא, אך החטא הוא חמור ביותר. ואח"כ 'שפיכות דמים' שבנגיחתה, שאין בה הגאה לבהמה בהיזיקה.

19. וזו סיבת ההבדל בין דרשת התו"כ שדורש את 'מן הבקר' השני מיד לאחר דרשת 'מן הבקר' הראשון, כי בא לתרץ, אם כבר למדת מהראשון מה מחדש לנו ה'שני', מה-שאינ-כן רש"י לא היה מזכיר כלל את הבעיה של 'מן הבקר' השני, כי עדיין לא למדו הבן-חמש למקרא, והיה לו לפרשה כשיגיע לפסוק ג. - אלא שרש"י בא להשלים לתלמיד מה שהוקשה לו כבר בפסוק זה עצמו, למה לא הוזכרו בו הפסולים השכיחים ביותר? לכן ביאר את ההבדל בין העניין של פסוק ב. לבין 'למטה מן העניין' שהוא בפסוק הנפרד.